

Keski-iän kriisejä ja kolmiodraamaa

KATJA HEIKKILÄINEN

Onnellisuuden mittapuut avioliiton arjessa – on kiinnostavaa lukea perätysten kolmen kirjailijan samaa aihepiiriä käsittelevät romaanit. Tyylien ja näkökulmien vaihtelu syventää aiheen käsittelyä, mutta samalla lukija – kenties tahtomattaankin – helposti asettaa kolmikon teokset keskinäiseen paremmuusjärjestykseen. Karran, Tammissen ja Härkösen romaanien kohdalla järjestys ei ole kuitenkaan aivan yksioikoinen, sillä erilaisilla kerronnan tavoilla on omat ansionsa kullakin. Kuitenkin kaikki kirjailijat pyörittelevät kynäl-

län samaa saippuanpalaa, kahden ihmisen välistä suhdetta, jossa valmiita sääntöjä ei ole olemassakaan. Keski-ikään ehtineet päähenkilöt ovat kaikki elämässään siinä pisteessä, jossa ulkoiset puitteet ovat hyvin ja vakiintuneet. Kriisit syntyvät, kun omassa menneisyydessä tuntuu olevan hyviä kokemuksia, kun taas yhteinen tulevaisuus näyttätyy arjen kaurapuuron hitaana jäähdyttelynä. On vaikeaa sanoa itselleen: ”Minäkin olen oppinut iän myötä hyväksymään itseni, mutta tässä hyväksynnässä on alistumisen karvas sivumaku:

Anna-Leena Härkönen
Ei kiitos
Otava, 2008

Petri Karra
Haarautuvan rakkauden talo
Gummerus, 2008

Petri Tamminen
Mitä onni on
Otava, 2008

en ehdi enää muuttua, tämä elämä meni nyt näin” (Tamminen, 52). Jotakin pitää ravistella, etsiä itseään ja toisia, jotta monotonia rikkoutuisi. Yksi kääntyy si-

säänpäin, toinen syöksyy silmille muutosta masinoidessaan.

Petri Tamminen on kirjailijana tunnettu riisutusta tyylistään. Jokainen sana vaikuttaa punnituulta ja harkitulta, liiat rönsyt on karsittu tekstistä pois. ”Mitä onni on” onkin tammismaisen lyhyt, novellimainen tarina, joka kertoo suurista asioista pienieleisen elegantisti. Tamminen jättää lukijalleen riittävästi aineksia tarinan omanlaiseen täydentämiseen pureskelematta sitä itse liian valmiiksi. Romaanin päähenkilö on elämässään kömpelön sympaattisesti etenevä kirjailijamies, joka saa vaimoltaan idean kirjoittaa yhdessä suomalaisesta onnesta kertovan kirjan. Hairahduttuaan esittelemään vaimonsa ajatuksen pingiskaverilleen onnen etsinnästä muovautuukin kahden miehen projekti, odysseia, joka kuljettaa heitä haastatteluareenalla ympäri Suomen kokemassa onnesta tehtyjen laulujen todellisuutta. Keski-ikäinen kirjailija ja nuori kuvataiteilija katselevat tilanteita eri silmin – toinen heittäytyen, toinen haparoiden, hämmästellen. Onni saattaa piillä missä tahansa, ruotsinlaivalla tai haitarinsoitossa. Sitä etsitään myös rakkaudesta – siitä menetetyistä: miesten matka ulottuu iloiseen Tanskanmaahan asti, jossa lemmekään onnen muistot osoittautuvat kuitenkin paljon raadollisemmaksi arjeksi. Mennyt ei palaa, vaan uurteet nuoruudenrakastetun kasvoilla ovat todellisia, eri suuntiin lähteneet elämät risteävät vain hetkellisesti. Samanaikaisesti se, jonka piti olla pysyvää, onkin muuttunut: vaimo on lähtenyt omalle onnen odysseialleen.

Missä Tamminen on niukka-sanainen, Petri Karra puolestaan pursuaa. ”Haarautuvan rakkau-

den talo” on lähes tiiliskivimäinen eepos, josta reipas kustannustoimittaja olisi saksinut kolmannuksen pois. Karran tarina on hilpeän absurdi hullunkurisen perheen kuvaus, johon mahtuu niin sekalaisia uusperhesiteitä kuin järjestäytyneitä rikollisuuttakin – ja kaikki tämä sivistyneeksi aiotun avioeron kullisseissa. Järkevinä aikuisina itseään pitävä pariskunta muuttaa yhteisen omakotitalonsa eri osiin kimpakämpäilemään asunnon myynnin ajaksi, mutta pian molemmat huomaavat sekä ärsyyntyvänsä että ärsyttävänsä vanhaa kumppaniaan keinoja kaihtamatta. Moottorisaha soi ja parittajat parveilevat tontilla, kun sivistyksen kuori murtaa ryöpsähtäen. Avio-onnen päättyminen laukaisee lapsellisen näyttämisenhalun ja kilpailun eroavien välille. Tarve pärjätä saa farssin sävyjä, kun molemmat puoliset omaksuvat naamiot ja roolit, joita esittävät toisilleen. Vaikka rakkautta ei voinutkaan käsikirjoittaa, sen päättymisenkö voisi? Kun sekava sukulaisjoukko hämähommineen sekaantuu asiaan, ei tämäkään näytelmä ole vailla yllätyksiä ja improvisaatiota.

Karra kuvaa tapahtumaympäristöä ja henkilöitä yksityiskohtaisen tarkasti. Teoksen elokuva-ominaisuudet on myyty kirjan ilmestyessä, ja onkin helppoa kuvitella kaikki valkokankaan vakiojuhveijoset rymistelemässä tarinaa eteenpäin. Käsikirjoitusmainen teksti kenties hellii sen dramaturgia, mutta romaanin asuun puettuna teos kompuroi tyyliinsään. Karra ei säkenöi mielikuvituksellisella kielenkäytöllä, ja keskeiset henkilöt jäävät etäisen latteiksi. Lavasteluettelomainen tavarapaljous jää kirjalliseksi krumeluuriksi, joka turhaut-

taa lukijaa. Luettelot ja listat voivat toimia joissakin romaaneissa tehokeinona, mutta Karra ei aivan onnistu ironisoiden alleviivaamaan keskiluokkaista hyvinvointia tällä keinoin. Vaikka tarinassa on aineksia sekä jännitykseen että romantiikkaan, pursuiluvuudesta kun on vaikeaa erottaa, mihin tunnelmaan teksti loputta pyrkii johdattamaan.

Härkösen romaanissakin päähenkilöillä on ongelmia aviorakaudessaan. Seksuaalisten tarpeiden epätasapaino keikuttaa opettajapariskunnan kesälomaa – vaimo tahtoo, mies ei. Härkönen ei anna armoa kummallekaan – miehestä on avioliitossa tullut virttynyt nyhverö, vaimosta feminismin keppihevostella ratsastava egoisti. Kuten Karrankin romaanissa, myös ”Ei kiitos” kuvaa tilannetta, jossa parisuhteen karikkoon karahtaneet onnistuvat omalla toiminnallaan yllyttämään toista osapuolta siihen, mikä itse asiassa itseä kaikkein eniten juuri ärsyttääkin. Härkösen kertojanaisen seksintarve muuttuu pakkomielleomaiseksi ahdisteluksi, aikatauluttamiseksi ja anelemiseksi. Samalla kun naaras hyökkää, uros vetäytyy syvemmälle tietokonepelien virtuaalitodellisuuteen ja luulosairauksiinsa. Toisin kuin Karran romaanissa, aviorikos on Härkösen naiselle viimeinen vaihtoehto purkaa tilannetta, mutta kun ahdistus kasvaa ja tilaisuus koittaa, ei pettäminen olekaan vaikeaa. Kielletty hedelmä ei kuitenkaan maistu pidemmän päälle hyvältä – omistamisenhaluaan ja mustasukkaisuutta ei voi paeta vieraassakaan sylissä. Vaikka Härkönen luiskahtaakin välillä pehmopornon puolelle, tarina kulkee soljuen, kokeneen kirjoittajan taidolla. Härkönen sivaltaa sekä naisia että miehiä ja

riisuu päähenkilönsä lisäksi paljaksi ne piiloiset rakenteet, joiden varaan rakkauden odotukset on ripustettu.

Kipuilevien keski-ikäisten tarinoiden loput jäävät avoimiksi, kukaan kirjailijoista ei tarjoile ratkaisevaa viisauttaan hopealautasella. Katkera oivallus onkin, että oikotietä onneen ei ole, ei edes fiktion maailmassa. Tyyllisesti erilaisten teosten välillä syntyy kuitenkin yllättävää vuoropuhelua – ”Ei kiitos” -teoksen

Helin ja ”Haarautuvan rakkauden talon” Tuulan soisi kuulevan ”Mitä onni on” -romaanin itsetutkiskelun hetken: ”Miehet vaihtoivat nuorempaan sen takia, että he halusivat vihdoinkin olla toisen silmissä se aikuinen – kun olivat aiemmin joutuneet olemaan se hölmö, se hitaammin kehittynyt, se äitinsä ja siten vaimonsa helmoissa pyörivä poika, joka ulvoo matolla maa-joukkueen hävitessä tai formulansavuttaessa niin että lapset-

kin sitä kauhistuvat [...]”. Miesten ja naisten toisilleen ja itselleen asettamat odotukset ja roolit ovat jo itsessään ristiriitaisia, ja parisuhteeseen ladatut oletukset lisäävät painetta ruutitynnyriin. Tätä asetelmaa Tamminen tarkastelee, Härkönen hekumoi ja Karra räjäyttää. Koko rakkauden ja onnellisuuden monimuotoisuuden ja mutkikkouden sirpaleita saa kukin lukija sovitella oman elämänsä mosaikkiin.